

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, *Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih KACIR* tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Öznur Bartin

Hakkâri Milletvekili

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan SEGE-2025 Raporu, Türkiye'deki mekânsal kalkınma farklılıklarını bilimsel ölçekte ortaya koyan temel referans belgesi niteliğindedir. Çalışma, 8 tematik başlık altında 52 değişken kullanılarak Güçlü Temel Bileşenler Analizi yöntemiyle hazırlanmıştır. Bu göstergeler; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali yapı, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi alanlarında illerin gelişmişlik düzeylerini ölçmektedir.

Raporda Türkiye genelinde iller altı gelişmişlik kademesinde sınıflandırılmış; Hakkâri ili 77. sırada yer almış ve 6. (en düşük) gelişmişlik kademesinde değerlendirilmiştir. Hakkâri'nin endeks değeri-1,471 olarak belirlenmiştir. Bu gösterge, ilin sosyo-ekonomik göstergeler bakımından ülke ortalamasının oldukça gerisinde olduğunu, gelişmişlik farkının yalnızca ekonomik değil, sosyal ve kurumsal boyutlarda da derinleştiğini göstermektedir.

Hakkâri'nin içinde yer aldığı TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) Düzey-2 bölgesinin genel endeks değeri-1,445 olup, 4. gelişmişlik kademesinde yer almaktadır. Bu veriler, bölgesel ölçekte düşük performansın, ilin gelişmişlik göstergelerine doğrudan yansıdığını ortaya koymaktadır. Raporda Hakkâri'nin alt boyutlar itibarıyla sıralamaları şu şekildedir: Demografi 70; İstihdam 76; Eğitim 70; Sağlık 79; Rekabetçi ve Yenilikçi Kapasite 81; Mali 74; Erişilebilirlik 77; Yaşam Kalitesi 81. Bu veriler, ilin tüm alt bileşenlerde Türkiye ortalamasının en alt düzeyinde konumlandığını göstermektedir. Özellikle rekabetçilik, yenilikçilik ve yaşam kalitesi göstergelerinde 81. sırada yer alması, üretim altyapısının, sanayi çeşitliliğinin, girişimcilik ekosisteminin ve kamusal yaşam standartlarının ciddi biçimde yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Sağlık göstergelerinde 79. sırada yer alması, kamu sağlık altyapısında kapasite sorunu yaşandığını; istihdam göstergelerinde 76. sırada bulunması, kayıt dışı çalışma, yüksek genç işsizliği ve düşük kadın istihdam oranlarının süreklilik kazandığını göstermektedir. Eğitim alanında 70. sırada bulunması, erişim ve nitelik bakımından derin bir eşitsizliğin sürdüğünü; mali göstergelerde 74. sırada yer alması, düşük gelir düzeyinin ve dar vergi tabanının bölgesel ekonomik dinamizmi zayıflatıldığını göstermektedir.

Bu tablo yalnızca Hakkâri'ye özgü olmayıp, SEGE-2025 verilerine göre Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinin tamamı gelişmişlik sıralamasının alt kademelerinde yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarının uygulama düzeyinde sürdürülebilir etki yaratamadığını ve kamusal yatırım dağılımında yapısal bir eşitsizliğin bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, alt kademe illerinin tamamına yakınının Kürt nüfusun çoğunlukta yaşadığı kentler olması, bu tabloyu salt ekonomik bir sonuçtan çıkarıp, tarihsel, siyasal ve yönetsel bir sorun alanına dönüştürmektedir.

Burada ortaya çıkan temel soru şudur: Bu illerin tamamının Kürtlerin çoğunlukta yaşadığı bölgelerde yer alması bir tesadüf müdür? Yoksa kalkınma politikaları, kaynak tahsisi, yatırım yönlendirmesi ve kamu hizmeti dağılımında yıllardır süren yapısal dışlanmanın bir sonucu mudur? Bu sorunun, sadece teknik bir göstergeden ibaret olmayan, doğrudan demokratik katılımın, siyasal temsiliyetin ve Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda öngörülen ilke ve standartların hayata geçirilememesiyle doğrudan ilişkilidir.

Kürt meselesinin demokratik yollarla çözülmesinin engellenmesi, yalnızca siyasal alanda değil, sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinde de derin bir tahribata yol açmıştır. Demokratik çözümün ertelenmesi; bölgesel planlamada merkezîyetçiliğin pekişmesine, yerel yönetimlerin kalkınma süreçlerinden dışlanmasına, yatırım kararlarında güvenlikçi perspektiflerin belirleyici olmasına neden olmuştur. Sonuç olarak, SEGE-2025 verileri, Türkiye'de mekânsal kalkınma eşitsizliklerinin yalnızca ekonomik değil, toplumsal ve siyasal düzeyde de derinleştiğini açık biçimde göstermektedir.

Dolayısıyla, Meclis'in araştırma ve denetim yetkisi çerçevesinde bu verilerin kapsamlı biçimde incelenmesi; Kürt nüfusun yoğunlukta yaşadığı bölge illerinde sosyo-ekonomik eşitsizliğin nedenlerini, kamu politikalarının yetersizliğini ve demokratik katılım mekanizmalarının zayıflığını bütüncül olarak ele alması büyük önem taşımaktadır. Hakkâri'nin ve bölge illerinin kalkınma potansiyelinin açığa çıkarılması, yalnızca yerel bir kalkınma sorunu değil, Türkiye'nin demokratikleşme süreci, toplumsal barışı ve yapıcı kalkınma hedefleri açısından da stratejik bir zorunluluktur.

SEGE-2025 verilerinde açıkça görüldüğü üzere, Türkiye'deki mekânsal kalkınma dengesizlikleri yalnızca ekonomik göstergelerle açıklanamayacak kadar derindir. Bu farklılıkların, demokratik katılımın sınırlanması, kayyım uygulamaları, yerel yönetimlerin etkisizleştirilmesi ve Kürt meselesine ilişkin yapısal çözümsüzlükle bağlantılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Hakkâri ve bölge illerinin kalkınma sorunlarının çözümü, Türkiye'nin toplumsal barışı ve kalıcı kalkınma hedefleri açısından yaşamsal önem taşımaktadır.

Bu bağlamda;

1. SEGE-2025 verilerine göre Hakkâri'nin genel endeks değeri -1,471 olup, 77. sırada ve altıncı gelişmişlik kademesinde yer almıştır. Bu düşük endeks değerinin temel bileşenleri nelerdir?
2. Hakkâri'nin demografi, istihdam, eğitim, sağlık, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali, erişilebilirlik ve yaşam kalitesi göstergelerinde sırasıyla 70, 76, 70, 79, 81, 74, 77 ve 81. sıralarda yer almasının sebepleri nelerdir?
3. SEGE-2025'te altıncı kademede yer alan illerin tamamına yakınının Kürt nüfusun çoğunlukta yaşadığı iller olması bir tesadüf müdür? Bu durumun, kamu yatırım politikaları, teşvik sistemleri ve bölgesel planlama süreçleriyle yapısal bir ilişkisi var mıdır?
4. Bakanlığınız bu illerdeki sosyo-ekonomik geri bırakılmışlığı gidermek amacıyla hangi özel kalkınma programlarını geliştirmekte veya planlamaktadır?
5. Hakkâri'nin rekabetçi ve yenilikçi kapasitede 81. sırada yer alması göz önüne alındığında, ilde Ar-Ge, inovasyon ve girişimcilik alanlarında ne tür yatırımlar yapılması planlanmaktadır?
6. Bölge illerinde kadın ve genç istihdam oranlarının düşüklüğü ve kayıt dışı çalışma oranlarının yüksekliği konusunda Bakanlığınız hangi önlemleri almayı planlamaktadır?
7. SEGE-2025 sağlık ve eğitim göstergelerinde alt sıralarda yer alan Hakkâri'de, bu alanlarda kamu yatırımlarının artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi yönünde somut bir eylem planı bulunmakta mıdır?
8. Kamu yatırım ve teşvik dağılımında bölgesel eşitsizliğin giderilmesi için, performans-odaklı bir izleme ve değerlendirme mekanizması kurmayı planlıyor musunuz?
9. Hakkâri ve TRB2 bölgesinde yer alan iller için özel bir kalkınma stratejisi veya bölgesel önceliklendirme programı hazırlanmakta mıdır?
10. Bakanlığınız, SEGE-2025 verilerinde açıkça görülen bu sosyo-ekonomik eşitsizliklerin, Kürt meselesinin demokratik yollarla çözülememesiyle ilişkisini incelemeyi ve bu bağlamda bütüncül bir kalkınma politikası oluşturmayı planlamakta mıdır?
11. SEGE-2025 verilerinin ortaya koyduğu bölgesel kalkınma eşitsizlikleri, kayyım uygulamaları ve yerel yönetimlerin özerklik alanlarının daraltılmasıyla daha da derinleşmektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın öngördüğü ilke ve standartlar doğrultusunda, demokratik katılımı güçlendiren, yerinden yönetimi esas alan ve bölgesel adaleti önceleyen yeni bir kalkınma ve planlama modeli geliştirilmesi yönünde bir çalışma yürütülmekte midir?